

5

Notationes Chirurgicae,

Quas

VENIA EXPERIENTISS. FACULTAT. MED. UPSAL.

D. 13 Junii 1804, loco et horis a. m. solitis,

P. P.

Carolus Zetterström, M. D. et in Fass. Med. Adj.

ET

Andreas Chr. Alm, Uplandus.

Particula Tertia.

Upsaliæ, Typis Edmannianis.

IN
SACRAM REGIAM MAJESTATEM
SPECTATÆ FIDEI VIRO
ARTIS OBSTETRICIÆ DIRECTORI ET PROFESSORI
REG. ET ORD.
AD NOSOCOM. PUBL. HOLMIÆ PUERPER. INSTITUTUM
INTENDENTI
SOCIETATIS MED. MONSPEL. MEMBRO

CELEBERRIMO DOMINO
DOCT. **JACOBO ALM**
PATRI OPTIMO

SACRUM

voluit, debuit
FILIUS OBEDIENTISSIMUS
AND. CHR. ALM.

Cum errantis nomen, locus, quo vitam dedit &c. retincentur, nullum a nobis misero commiserationis officium defuit. Etenim non sat mature de periculis errorum, homines salute et vita privantium, præmoneamus et monita nostra non animos umquam æque perfodiunt ac quæ cavendi causam et documentum sequuntur. Et cum id insuper agitur ut toti humanitati aliqua prosim, si et privato cuidam vel splendidissimi loci displicerem, quiescere non licet. "Ut enim", teste Parente ipso eloquentiæ, "leges omnium salutein singulorum saluti anteponunt; sic vir bonus et sapiens et legibus parens, et civilis officii non ignarus, utilitati omnium plus, quam unius alicujus, aut suæ consulit." De fin. bon. et malor. Lib. II. — Et artis nostræ peritissimus b. m. WICHMANN ita adstruit: "Denn ob ich gleich die Toleranz auch bey Aerzten als eine schöne Tugend verehre, so erlaubt sie uns doch nicht, Irrthümer zu verschweigen, deren Verbreitung unsren Kranken gefährlich werden kan." Ideen zur Diagnostik. 1:er B. 2:te Aufl. Hannover 1800. Procœm p. IX.

Sua ergo ubi aliis cavendi ansam præbent errata veri non supprimunt medici. HIPPOCRATES et SYDENHAM consummatissimi Observatores, hac quoque virtute ceteros præminent. Ad hunc itaque modum CELSUS: nam levia ingenia quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilo minus habituro, convenit etjam simplex veri erroris confessio, præcipue in eo ministerio quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipientur eadem ratione qua quis ante deceptus est. L. VIII. c. IV. Conf. CARRARD L. c. Avertissement. p. VI.

Ita nostratum decus ACREL: Det är mänskeligt at fela, och i sjukskötfeln ega irringar rum, så väl som i andra mänskliga göromål: Jag emottager gerna råttselser &c. Vide Präf. ad Libr. cit.

Ipsum sagacissimum RÖSCHLAUB palinodiam aliquando dicere non a se alienum dueere vidimus. Conf. Med. Chir. Zeitung 1803. N. 32. p. 103. Semper decet reminisci: Quod sis, esse velis, nihilque malis 14).

Aliis Scientiis tantum non omnibus quantum nostra debeat, neminem nostrum cum fugiat, aliquid fortassis di-

14) "Ja wenn ich selbster in meiner Praxi einen Fehler bemercken kan, so trage ich nach meiner redlichen Gesinnung gar kein Bedencken, solchen ebenfalls öffentlich anzuseigen und zu bekennen. In dem ich darf halte: dass solches ein Haupt-Character und die Schuldigkeit eines rechtschaffenen Medici seye; seine eigene in-praxi medica begangene Fehler nicht zu verheelen, sondern deswegen zu entdecken; damit andere Medici sich dafür hüten und in acht nehmen. . . . Wer es besser als ich einsiehet, demselben bin ich den grössten Danck schuldig: danu er führet dadurch mich und andere aus einem Irrthum. Und derjenige verdienet den Grösten Danck in der That, welcher die Welt in Heilungs-Kunst und Wissenschaft aus einem Irrthum reisst." RÜBEL. L. c. Präf. p. 5, 6.

Qui ita candide et aperte arteam suam amplectitur, si præjudicatarum quoque opinionum jugo non prorsus liber et laxatus esset, tamen ille nullo fere non tempore recte observat, quod etiam proxime laudatus Auctor suo quoque exemplo probat, nam etiamsi superstitionis de oblesione diabolica non exfors, tamen probe notat: "Und es ist sehr bedenklich, das der Teufel keine Schläge leiden kan; den so bald er tüchtige Prigel bekommt, so verschwindet er gemeiniglich." Der Character oder die Eigenschaften eines Medicin nach dem Auspruch des HIPPOCRATES, entworfen von JOH. FR. RÜBEL. Franckfurt und Leipzig 1758 in præfat.

diligentius modo legeretur, cuidam earum interdum re-
ferre valeremus. Sacrarum litterarum scrutatori eorum,
quæ Cel. FR. BENJAMIN OSIANDER in Denkwür-
digkeiten für die Heilkunde &c. 2:ter B. p. 61, 85
seqq. et Cel KURT SPRENGEL in Versuch einer
Pragmatischen Geschichte der Arzney-Kunde
1:er Theil p. 37 seqq. 2:ter Th. 170 seqq. exposuere, quin
jucunda, an fructuosa ipse judicet, eset lectio, dubita-
tione vacat. Quod K. AUG. WILH. SCHERER, in loco
positum est, vide: Der Schriftforscher zur Bele-
bung eines gründliches Bibelstudiums und Ver-
breitung der reinen, verschönernden Reli-
gion. Herausgegeben von JOH. LUDV. SCHERER.
2:tes Stück.

Sed a nobis, cui usquam gentium tantum temporis,
quantum observationes suæ, sua et aliena errata, cetera,
perscribenda requirent, vacabit, quæras? Omne id, quod
ali⁹ vel nihil faciendo vel prave agendo consumunt, suf-
ficiet. FRIDERICUS HOFFMANN, RICHARDUS ME-
AD, P. GOTTL. WERLHOF, JOHANNES FOTHER-
GILL, cet, absentium et præsentium ægrorum querelis
obsessi legerunt, sanaverunt, scripserunt.

En! BENJAMIN RUSH ne in afflictissimis quidem
rebus de codicillis in diurna transferre ullo neglexisse ve-
spero. Vide his Ejusd. An Account of the Biliois
remitting Yellow fever, as it appeared in the
City of Philadelphia in the Year 1793. Philadel-
phia 1794. p. 345, 346. Et in ipso hoc libro luculentis-
simum annotationum utilitatis est exemplum. Omnibus
scilicet in hoc morbo frustra tentatis, quantæ, quæ de
febri flava, quæ anno 1741 in Virginia grassabatur, ma-

nu scriptæ et ab immortali FRANKLIN sibi traditæ, saluti erant annotationes, non suppressit candidissimus Author. p. 197.

Illustrissimum quoque ab HALLER morbos epidemios in locis multum licet inter se diversis ejusdem esse tenoris observasse coiperimus. Vide Cet. CARRARD l. c. p. 330. Sed cum iidem morbi epidemici in altero loco, sub eadem quamvis cæli plaga sito, præ diversa soli natura, ventorum penetratione et aliis vel occultis vel difficillime enodandis causis, sæpiissime prorsus aliam ac in altero requirant curationem, fatis claret, quanti momenti sit, cum tandem detectum fuerit, quomodo hic vel ille morbus rite curatur, ut id enotetur et publicetur, nam alias æque multis vitam hic iterum prius adimeret, quam denuo longa experientiae via methodus curandi inveniretur et, quod maxime dolendum est, non umquam postea retegi posset. Ad hanc quoque rem promovendam quam sapienter Constitut. Medicæ Elect. Palat. Bavar, jübent, quisque videt. "Die erste Berichtserstattung, welche jedem Physikus obliegt, ist der Entwurf, und die Ausarbeitung einer Medicinischen Topographie seines Bezirkes; d. h. eine räsonirende Darstellung aller Localitäts-verhältnisse, welche mit dem Gesundheits wohl der Einwohner in einem näheren oder entfernteren Bezug stehen." — Sed quantas quantas transcriberemus, si omne, quod necessarium vel saltim utile ad artis perfectionem ibi statuitur, adferremus. Subjicere juvat ad hæc præscripta felicius exsequenda, quæ circa has res HIPPOCRATES, SYDENHAM, LANCISI, du HAMEL, HUXHAM, PRINGEL, SÜSSMILCH, WARGENTIN, HENSLER, LENTIN, FORMEY, REIL, cet. præclare tradiderunt, cum fructu consuli posse. Cum

Cum quemadmodum fere, ut CICERO habet: "Quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemorō vesperi," per bilustre et quod excurrit temporis spatiū enotavimus, specimen quoddam, Chirurgicen spectans, edituris, ex diurnis nostris unam alterantive notationem chirurgicam transcribere nobis in menteū venit. Quod vero consilium antequam res sequeretur, hæc pauca præmonere tanto minus abs re esse censuimus, quanto magis inde pateat, quali notationes, utpote rudimenta tantummodo observationum faciendarum, habeantur loco et simūl quod aliæ sint, quæ, qua tales, si umquam observationis, rite factæ, locum adsequantur, Aëculapii alumnis communicari oportet — et aliæ, quæ vel perstringendo errata, in iis, quæ Chirurgicen spectant, commissa vel alio modo hujus artis progressus promovere possint.

In abscessibus, præ situ, mole aliave re non certi extus, aperiendis quantum circumspetionis vel apud experientissimum, si ex sententia succedat, requiratur, cum pauxilla, huc spectantia, quæ audivimus, legimus, vidi-
mus non tam efficaciter quam nos quidem docuit casus, cui non ex officio sed ut tirones spectatum admisi plures adiuimus, in Dissertatione: Empyema, morbi Historia et observationibus illustratum, quod Pæside AD. MURRAY pro gradu Doctoris publicæ disquisitioni subjecit GUST. HENR. AHLSTEDT, Upsaliæ MDCCC, per pulcre descriptus; quædam ex his,

ex his, quæ tunc strictim enotabamus; si forte cui cautionem in tam gravi re intenderent transcribendi et publici juris faciendi occasionem pro eo, quo utriusque Scientiæ salutari vel quendam pro modulo virium errorem eripiendi vel stabilitam veritatem adjungendi, ardemus studio, haud negligendam sumus rati. Dissertationes, sub præsidio desideratissimi Præceptoris nostri editas, qui legerunt, haud moniti sciunt, discipulum, res in paucis quæ cognoscantur dignas si spectes, nil umquam Dissertationi nuperrime laudatæ et, si qva alia sub iisdem auspiciis, summa diligentia et judicio elaboratæ, vel prætermitti vel non sat plane pertractati supplere et in novam materiæ lucem adjiciendi potuisse animadvertere. — Sed ut una eademque res apud alium hominem alium habet sensum aliamque cogitationum seriem evolvit (KELL-GREN. l. c. 3 B. p. 195); ad summam, aliter alium movet, ita unam alteramve, si parvis componere magna licet, in annali nostro, expunctis omnibus tractatu novissime memorato feliciori manu jam depictis, restare videamus observatiunculas, proletarias quidem sed ratione allata non suppressendas.

Casus. Vir bene formatus, vitam sedentariam degens, qua mature hæmorrhoidem passus, annum vigesimum quartum agens doloribus pleuriticis, tussi et aliis, pectoris morbos concomitantibus molestiis varie affligitur. Quæ et reliqua, ut Hæmoptysis, intumescentia regionis epigastricæ, cet, incommoda per quinquennium gravius nunc illum, nunc levius infestantia, deviae Hæmorrhoidis sequelas esse probabiliter conjectans sollertissimus, quo, quoties Upsaliæ commoratus fuit, usus est, medicus alias repressit alias levavit. At tandem dextro latero

latere non procul à spina dorsi existit repente tumor ¹⁵⁾, eujus radicem, die XXI Julii anno MDCCXCVIII quo primum nobis hunc spectare licebat, quatuor circiter a spina nuperrime memorata et tres ab angulo inferiore scapulæ uncias distare; longitudinem tumoris ipsius quatuor pollicum, latitudinem trium atque altitudinem duorum esse, oculis judicavimus; digitorum palpamine fluctuabat et abscessus hepatis esse credebatur (§ III. p. 16.) Huic evacuando ampliū causticum imponitur, quo, integumentis satis adustis, demto et, postero die, inferiore crustæ margine quodam inter tussiendum quasfu soluto maxima (circiter quattuor libræ) puris copia e vestigio effluxit.

Quo eventu intolerabilem laborans persensit suffocationem, pectus quasi immanni oneri, ut ipsius utamur verbis, subjectum; unaquaque inspiratione pus cum aëre ex apertura extruditur ("Spiritus eo cum humore quasi bullante prorumpit." Cels. Lib. VIII. c. IV), et, crux inde sequenti die ex toto divulsa, foramen patuit rotundum, cuius diameter unciam unam et semis superabat. Post aliquot vero dies cum specillum transversim per illud immitteretur, quod quoties fieret, toties dolorem circa umbilicum se ægrotus sentire perhibuit, tum hoc aëris purisque effluvium ad ipsum exspirationis finem per illud fieri observavimus et hæc lateralis, ut ita dicamus, interspiratio, cum diligatio non impediret, qua alternatam vicem ab illa, quæ aspera arteria perficitur, postea non abluit. Hoc lateris spiraculum non sanescerat nec tussis
re

¹⁵⁾ Hunc prægressa, quæ summatim scripsimus, et ab ægro audi-
vimus et in laudata Dissertatione, quam, ubi opus, pagina illius in
interclusione exposita, nobis citare liceat plenisime prescripta legimus.

requiescebat atque diarrhoeæ ingravescentes ægrum, ita consumebant ut viribus exhaustus die XXXI Januarii MDCCXCIX exspiraret.

Quæ anatomica, quam tertia 16) a morte die peritissimus Svecorum Anatomus instituebat, inspectione mortui corporis, visa fuerunt et reperta, illius jussu in loco præsentes litteris mandavimus, ea adcuratissime cum in laudata Dissertatione pagg. 8, 9, 10 legantur, illuc remittamus Lectorein.

Quæ vero Chirurgum, circa ejusmodi abscessus diagnosis, prognosis et curationem hæsitantem, facere opportere et alia, medico aequo ac Chirurgo scitu utilia, quæ nobis, hoc casu ductis, in mentem venere sine ulla mora et fuso quam brevissime tradamus.

Apostematis cuiusdam quo implicatoria sunt prægressa, quo difficilis sit dijudicatu unde originem ducat et quem liquorem contineat, eo maturiori consilio, ne opinionem fallat dijudicantium opus est. Unumquodque prægressorum symptoma ponderandum sit, quæ in toto morbi decursu præponderarunt, sollicite notentur, præsens status et locus, quem tenet tumor, et cetera, quæ ad diagnosis rite formandam, diligentissime observari jubent optimi harum rerum auctores, curatissime perquirantur. Quo rite facto et, ubi potuit, collegis, multiplici doctrina et usu probatisimis, consultis, libris, quibus consimiles casus fideliter pertractati sunt, evolutis nec aliis, si quæ sint, subsidiis neglectis 17), quin circa prognosis me-

16) In Dissertat. laudata p. 8 levi quidem satis, at non prouersus tamen reticendo errore: "Postero die", obductio facta esse legitur.

17) Ubi res circumstantes sicut vel per litteras exteris doctrina

medici, etjamsi in mediocritate nostra vix sperare, sal-
tim non in omni casu possimus, talem, qualem sagacis-
simus

F

et vsu maxime insignes medicos, vel per publicas rerum novarum re-
lationes totam medicantium cohortem consulere oporteret, vel, si ca-
sus in Nofocomio quodam, ubi juvenes medici et Chirurgi quotidie fre-
quentes praesto sunt, accideret, postquam et ipsi, qui curam ejusmodi
institutionum gerunt, et qui discendi causa illis assistunt, qua oportet
adcuratione rem perquisiverunt, optandum, ut, antequam quis operatio-
nem aut aliam curationem vel simplicissimi et maxime vulgaris morbi
aggrederetur, omnes convocaret hujus Xenodochii in re Machaonia Ti-
rones et visitim ab illis, incipiens a natu minimo, illorum sententiam
coram omnibus rogaret, quo facto, suam diceret et in medium profer-
ret arguments cur hoc vel illud præ alio eligere vellet. Sed prius, quam
consilium res sequeretur, cuilibet permisum foret intra certum tempus
citus serius pro majori minorive periculo in mora aut coram aut scripto,
indicetur an reticeatur auctoris nomen, parum refert, animadversiones,
emendationes, propugnationes &c. suas communicare. Hæc præceptorum
familiaritas multiplicis utilitatis eset: Adsvefaceret discipulos a præcep-
toribus quærere distinctionem hujus ulceris ab alio, cur hoc empla-
strum et decoctum præ alio usurparent, cur aliter ac BELL, RICHTER,
DESAULT, cet, hunc vel illum morbum curent, cur urant et secant,
quod naturæ beneficio comnisum lenius sanatur et sic porro; nam nisi
hoc institutum usu veniat, accidere posit, ut ne ullam quidem quæstio-
nem per semestrem tironatum proponere audeant discipuli, adeo rudes
artis abitui ut hæc:

Talis iste meus stupor, nil videt, nil audit.

Ipse qui sit, utrum sit annon sit, id quoque nescit: Catull. XVII.
v. 20, 21.

in famulitii testimonium merito mereantur. Hac perquirendi et ratioci-
nandi consuetudine admisa, multo majorem, ac fieri solet, ad casus mor-
borum obvenientes discipuli adverterent attentionem: certos quosdam li-
bros ut sibi compararent illos amplius adigere non opus eset, nisi dili-
genter legerent, crebro hoc examine coram præceptoribus et sodalibus
ignorantiam sœpisime aperirent. Saluti hominum melius et tutius nos
consuluisse putaremus si ejusmodi examinibus constaret, discipulos nostros
revera aliiquid in medicina et chirurgia certo scire, quam si persialisimum

sinus RÖSCHLAUB postulat 18), minus tamen frequenter, ac quod fieri solet, hallucinaturi sint, non est quod dubitemus. At, his positis, si nihilominus, casibus diræ implicationis obvenientibus, aqua illis hæreret, potius, ubi non ex præcipiti levandus seu, ut CELSUS loquitur, "periturus sit qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus, quando satius est anceps auxilium experiri quam nullum" (Lib. II. c. X) et "multa in præcipiti periculo recte fiunt alias omittenda" (Lib. III. c. XVIII), potius tum, inquam, relinquenda res est naturæ 19), quam,

modo nobis esset, hunc vel illum librum possidere, nam habere magnam bibliothecam chirurgicam non idem est ac multam cognitionem chirurgiae habere. — Ne multis morer: hanc familiarem institutionem omnibus prælectionibus clinicis præstare et errores, qui morborum curationi in aliquo Nosocomio adhuc adhærerent, stirpitus extrahere valere, magnopere censemus.

18) Nicht mathematische, sondern gewisse Bestimmungen fordere ich vom Arzte. Er soll nicht aus sagen, was vermutlich eintreten werde, sondern was nothwendig eintreten müsse. — Magazin zur Ver vollkommnung der Medizin. VI. B. Art. v. Vide Med. Chir. Zeit. 1803. N. 32. p. 101.

19) In vi medicatrice naturæ ab ARETÆO, qui jam dicit: Συνομητειν δε την ἀπρέπιν την ἐστων της Φυσιος ἀριστον — De causis et signis Acut. et diutur. morborum. Lugd. Batav. 1731. p. 121. usque ad Cet. HUFELAND, I. c. B. I. satis agnita sicut adversus multos morbos optimum esse auxilium, in præsenti demonstrare non est animus, ita Chirurgorum satagitantium festinationem empyematis aperiendi animos ad memoriam utilissimæ remoræ, quam Illustr. Ab ACREL menorat I. c. Cap. II. Cap. VIII. p. 229. et Cl. ARVID FAXE in Disserat. De Empyematis felici per Metastasis solutione. Londini Gothorum, 1759. p. 9. hic revocare non alienum esse duximus. Minores Abscessus in aliis corporis locis absorberi non tam rarum est; bis in nobismet ipsis abscessus in collo ita evidenter fluctuantes, ut pruriat chirurgica manus in lan-

quam, ut PLINIUS nos redarguit, discere periculis et experimenta per mortes agere velimus.

Cum signa pathognomica Pnevmoniæ et hepatitidis ob partium affectarum vicinitatem in tam multis conveniunt, nemo mirabitur, præsertim si unum alterumve horum desideraretur et latens quoddam insolitusque his locis vitium adesset, si vel recentes hi, multo minus quando partes jam abscesserunt, non facile dignoscantur morbi. Non sine ratione professus est BAGLIVI: "O quantum difficile est curare morbos pulmonum! O quanto difficilis eosdem cognoscere et de iis certum dare præsagium! Fallunt vel peritissimos ac ipsos medicinæ principes. Tyrones mei cauti estote, et prudentes in iis curandis: nec facilem promittite curationem, ut nebulones faciunt, qui Hippocratem non legunt." vide Ejusd. de Praxi Medica Lib. I. c. IX. In Op. Omn. Norimbergæ editis, 1751. p. 34.

Veritatem hujus professionis præsens quidem confirmat casus. Verum adcurior tamen anamnesis et respectus crebritatis symptomatum, pectus præ jecinore infe-

ceolam illis immittendam, absorberi comperimus. Cet. EDWARD FORD idem observasse legimus: "It is evident that large absorptions of matter often take place in scrophulous and other abscesses, without injury to the constitution." Observations on the Disease on the Hip Joint; &c. London 1794. p. 97. Plures abscessuum casus, ubi pus absorptum per alvum et urinam evacuatum fuerit, videoas apud SWIETEN Comm. in HERMANNI BOERHAAVE Aphorismos de cognoscendis et curandis morbis. Lugg. Batav. 1742. T. I. p. 706 quod quoque in Empyemate fieri solere non solum recentiores, verum etiam veteres ut GALENUS, ARctaUS, ÆGINETA, ÆTIUS, CÆL. AURELIANUS observarunt. Ibid. T. III. p. 679.

festantium, et denique ante omnia loci abscessus, hunc circa diagnosis forsitan præpedivissem errorem.

Intumescentia epigastrii, atrociissimus, qui regionem hypochondriacam dextram mente Julii MDCCXCXII per novem dies ægre habuit et levis, quem ibideum tum per attactum tum post epulum ingravescere persensit laborans, dolor, quodque lenes ungventi hydrargyri frictiones, ut hepatitis suspicabatur Medicus, malis levamentum attulere, præcipue in causa fuisse videntur, cur hoc empyema crederetur esse abscessus hepatis.

Chirurgo educatione, quam in Particula I et II publico bonorum examini subjecimus, non suffulto, si ejusmodi casus adhuc occurrat, haec, quæ in allato maxime in errorem induxere, leviter perstricta, haud inutilia erunt.

Quisquis, in anatomicis non plane est hospes, novit, quam sæpe videre sit jecur solito majus, quamvis de cetero ullum in illo vitium vel causam auctæ molis detegere nequeamus. Apud Hæmorrhoidarios, ventri et otio deditos, quin in saginatis quoque animalibus 20), ut etjam apud tabidos nonnullos 21), scor-

20) Prælection. Physiolog. ADOLPHI MURRAY. Conf. Läk. Naturf. T. 9. p. 153. Not. a.

21) THOM. BARTHOLINUS: in tabidis mortuis vidi modo epar maximum, et quadruplo quidem, ac quintuplo majus solito, modo minimum etjam. Vide Ejusdem Anatomie Quartum renovata. Lugduni, MDCLXXVII, p. 127. Conf. Ejusd. Hist. Anatomica. rarior. (Hæfniæ MDCLIV) Centuria I pag. 76, 93. Hoc etjam convenit cum casu a Nobiliss. ANT. de HAEN in Part. XI. Rat. Medendi, Viennæ Austriae, 1767 edita, allato, ubi Juvenis 19 annorum, hecitus a medico habitus, idque dimidii spatio anni, cuius, non